

NAJSTARIJI JEZICI I NARODI U SENJSKOM PRIMORJU

Pri istraživanju najstarije povijesti senjskoga primorja i otoka ispred njega posebno je važno pitanje o etničkoj i jezičnoj pripadnosti najstarijih stanovnika toga područja i o utjecaju što su na nj imale poznate etničke skupine i stari jezici toga dijela Evrope. Historičari i arheolozi često se pozivaju na rezultate lingvističkih istraživanja, a i brojni zainteresirani nestručnjaci žele o tome nešto saznati. Bit će zato korisno da se ovdje ukratko izloži što se sve danas o tom pitanju može pouzdano znati i koji nam izvori stoje na raspolaganju za njegovo rješavanje.

O jeziku koji se prije dolaska Rimljana govorio na podvelebitskom primorju i sjeverno od njega na obalama Kvarnera podaci su izvanredno oskudni. Pisani spomenici toga jezika nisu se sačuvali kao što ih nema ni za koji autohtoni jezik ilirskih provincija. Na latinskim natpisima toga kraja sačuvalo se nešto domaćih osobnih imena. Imamo potvrda iz Labina i Plomina, sa Cresa, Krka i Raba. Popis tih imena po nalazištima objavio je već D. Rendić-Miočević.¹

Važan su jezični materijal i mjesna imena. Ona su se u kraju između Raše i Zrmanje dosta obilno sačuvala zahvaljujući antičkim geografskim piscima, osobito Pliniju starijemu i Klaudiju Ptolemeju. Uz obalu su nam do sada poznata ova imena gradova: *Albona* (Labin), *Flanona* (Plomin), *Tarsatica* (Trsat), *Senia* (Senj), *Lopsicu* (Jurjevo), *Ortopla* (Stinica), *Vegium* (Karlobag) i *Argyruntum* (Starigrad)². Za otoke ispred te obale poznata su iz starine ova imena *Absyrtides* (Cres i Lošinj), *Crexi* ili *Crepsa* (Cres), *Curicta* (Krk), *Arba* (Rab), *Cissa* (Pag), *Portunata* (ne može se pouzdano identificirati). U sjevernom se Jadranu spominju još otoci *Elektrides*, *Mentorides* i *Keladussai*. Ti nazivi vjerojatno potječu iz starijih geografskih djela i ne mogu se pouzdano lokalizirati. Na otocima stari pisci spominju gradove *Apsorros* (Osor), *Curicum* (Krk) i *Furfinium* (Na Krku).³ Sačuvana su imena rijeka *Arsia* (Raša) i *Tedanius* ili *Telavius* (Zrmanja). Nikakva imena brda nisu u tom kraju zabilježena. Potvrđena su još imena naroda: *Liburni*, *Iapodes*, *Mentores*, *Syópioi*, *Hythmitai*.

1) Onomastičke studije sa teritorije Liburna, Zbornik instituta za historijske nauke u Zadru, 1/1955, 125—144.

2) Uspor. Plin. N. h. 3, 140 i Ptol. 2, 16, 2.

3) Za potvrde uspor. A. Mayer, *Die Sprache der alten Illyrier* I, Beč 1957.

Na temelju sačuvanih mjesnih imena teško je doći do obrazloživih zaključaka o jezičnoj prošlosti tih krajeva. Pojedinačne etimološke kombinacije za mjesna imena malo vrijede jer je imenima značenje nepoznato, a glasovne sličnosti mogu biti slučajne. Potvrđena su imena previše malobrojna, a da bi se na temelju njih mogle razaznati kakve pravilne glasovne podudarnosti s drugim indoevropskim jezicima. Tako se za ime grada *Senia* pomišlja da je u etimološkoj vezi s latinskim *senex* i da prema tome znači »stari grad«. Lako je uvidjeti da se čitava ta kombinacija osniva samo na sličnosti troslova *sen* u imenu grada i latinskoj riječi. Nikakve nema potvrde za pretpostavku da ta sličnost nije slučajna. Značenje imena *Senia* nije poznato, ono se samo pretpostavlja na temelju sličnosti prvoga dijela imena s latinskom riječi. Nije moguće utvrditi ni to, da li su u jeziku iz kojega potječe *Senia* i u latinskome *s*, *e* i *n* pravilno podudarni. Nemoguće je to već zato što se ne zna iz kojega jezika potječe *Senia* i da li je to isti jezik iz kojega potječu susjedni toponimi.^{3a}

Imena mjesta vrlo su konzervativna. Ona ostaju često i onda kad se jezik u njihovu području mijenja. Upravo zato se toponimi doduše vrlo pouzdano mogu lokalizirati ali je vrlo teško bez dodatnih podataka odrediti vrijeme njihova postanka. Tako je nemoguće reći iz kojega vremena potječe ime *Senia* pa se ne zna ni to kojem jezičnom sloju u primorju pod Velebitom ono pripada. Činjenica što u Umbriji postoji grad *Sena Gallica* i kod Britanije otok *Sena* ne može biti dovoljan razlog da se ime *Senia* smatra keltskim kako su neki činili.⁴

Isto vrijedi dakako i za susjedne toponime i zato je teško, ako nas ne vode posebni neki razlozi, odabrati ona mjesna imena u nekom području koja su riječi istoga jezika. Tako se i danas *Sisak*, *Petrinja* i *Glina* susreću u istom kraju, a kao riječi pripadaju trima raznim jezicima. Samo ako se odaberu toponimi koji su riječi istoga jezika, može se na njihovu temelju istraživati taj jezik. Ima slučajeva gdje povoljne prilike omogućuju da se to učini. No za oskudni materijal sa sjevernoga dijela istočne jadranske obale takva se pomoć još ni od kuda nije mogla naći.

Očito je da se dokazna moć etimoloških kombinacija za rješavanje pitanja kakva nas ovdje zanimaju jako precjenjivala. Toponomastika je izvanredno upotrebljiv izvorni materijal za lingvistička istraživanja kada su jezici iz kojih su imena uzeta poznati. U našem slučaju to nije tako i zato nam toponimi mogu o jezičnim odnosima kazati samo vrlo malo. Da bi se iskoristili podaci koje oni sadrže o autohtonim jezicima našega područja, potrebno je primijeniti daleko čvršće osnovane metode nego što su etimološke kombinacije po glasovnoj sličnosti. Ta je metoda u prvoj polovici našega stoljeća bila silno preotela maha i nedostatke joj nisu dovoljno uočili ni najkvalificiraniji stručnjaci i vrlo zaslužni istraživači. Kod zainteresiranih ne stručnjaka i istraživača na susjednim znanstvenim područjima ona i danas uživa velik ugled. Zato je bilo potrebno nešto opširnije izložiti razloge zbog kojih je ona neprihvatljiva i ne može dati odgovor na pitanja u vezi s najstarijim jezicima i narodima u senjskom primorju.

3a) Usp. M. Moguš, Pogled na današnju senjsku toponimiku, Radovi slavenskog instituta III, Zagreb 1959, 109. Tamo se uvjerljivo pokazuje kako je staro ime *Senja* pri posuđivanju u hrvatskosrpski shvaćen kao genitiv jednine i dobio nov nominativ *Senj*.

4) K. Patsch Die Lika in römischer Zeit, Wien 1900, 95; M. Moguš, nav. djel.

Lako je uočiti da među nabrojenim toponimima ima nesumnjivo grčkih. To su *Argyruntum*, koje je izvedeno od grčkoga *árgyros* »srebro«, pa *Elektrides* od *élektron* »jantar«, *Keladussai* od *keladéo* »šumjeti«, hučiti« i *Syópioi* od *sys* »svinja« i *óps* »lice« (bili bi to dakle ljudi sa svinjskim licima). Među imena grčkoga podrijetla treba ubrojiti još i *Apsyrtides* jer je taj toponim izveden iz osobnoga imena 'Apsyrtos koje se javlja u grčkoj mitologiji. Ovamo pripada i etnik *Mentores* i od njega izvedeno otočje *Mentorides* jer je to grčka riječ izvedena od *ménos* »duša«. Ona se u sačuvanim grčkim tekstovima ne javlja doduše kao apelativ, ali se susreće kao ime mitološke osobe.

Ta grčka imena potječu iz starije geografske literature i svjedoče o vezama što su ih Grci već vrlo rano imali s Kvarnerom i primorjem ispod Velebita. Te su veze bile trgovačke. O tome svjedoči ime Elektrida, jantarnih otoka. Kako na sjevernom Jadranu nema jantara, ti se otoci mogu zvati samo po trgovačkom putu koji je vodio preko njih. Od svih uvala Sredozemnoga mora sjeverni je Jadran najbliži kontinentalnom središtu Evrope. Zato se jantar s Baltika po kopnu tamu dopremao i prodavao grčkim brodarima. Jantarni su otoci bili važna stanica na putu kojim je taj ukrasni materijal iz sjeverne Evrope dolazio u Grčku.

Te najstarije veze Grka sa sjevernim Jadranom odrazile su se i u mitologiji. Najvažnija je tu legenda o Argonautima. Vraćajući se sa zlatnim runom iz Kolhide oni su iz Crnoga mora ušli u ušće Dunava i odande plovili njime sve do drugoga njegovog ušća kod Istre. Grci su naime u starije doba vjerovali da se Dunav račva i jednim svojim tokom utječe u Crno more, a drugim u Jadran. Ta se pogrešna geografska predodžba osnivala na vrlo realnim iskustvima s podunavskim hidrografskim sistemom. Od ušća Dunava trgovina se odvijala vodenim putem sve do izvora Ljubljanice kod Vrhnike i odande se kopnom prevaljivala razmjerno kratka udaljenost do Tršćanskoga zaljeva.⁵

S legendom o Argonautima izravno je povezan toponim *Absyrtides* jer se Apsirt zvao Medejin brat kojega je ona, prema legendi, kod tih otoka ubila da zaustavi svojega oca koji ju je progonio zbog ugrabljenog zlatnog runa.⁶ Helenistički pjesnik Apolonije Rođanin u svojem epu o Argonautima opisujući njihove doživljaje na Jadranu spominje i narod *Mentora*. Tako je i taj etnik, koji pripada grčkom sloju u onomastici kraja što je povezan s legendom o Argonautima. Drugi je takav mit legenda o heroju Diomedu koji je nakon pada Troje osnivao na Jadranu gradove.

Jedino ime *Argyruntum* (Starigrad) nije potvrđeno u starijim izvorima. Sam grad leži na kanalu i nije na prometnijim pomorskim putovima. No arheološki materijal pokazuje da je grčka trgovina već vrlo rano dopirala do manjih luka ispod Velebita.⁷

Mora se računati s mogućnošću da su ta grčka imena nastala preobličivanjem domaćih i njihovom adaptacijom grčkom jeziku. Vjerojatno je to za ime *Absyrtides* jer je taj toponim grčka izvedenica od *Absyrt-* što se može tumačiti kao etnik od *Apsorros* (Osor) izveden sufiksom *-t*. Takvi su etnici potvrđeni na našem području: uspor. *Alutae* od *Albona*, *Flanates*

5) Strabon 7, 5, 2.

6) Strabon 7, 5, 5.

7) Patsch, n. dj. 27.

od *Flanona* i *Curictae* od *Curicum*. Za ostale grčke toponime nemamo osnove da tvrdimo isto.

Kada se izluče grčka imena ostaje ih još uvijek dosta takvih koja se mogu smatrati kao domaća. Time dakako još nije rečeno da ona sva pripadaju kao riječi istom jeziku. Da bi se objasnila ta imena i uvrstila u neki korpus jezičnoga materijala obično se upotrebljavaju dva pojma: *ilirski* i *keltski*. Pri tome se ne vodi dosta računa o činjenici da su to nepoznati jezici.

O keltskim jezicima u antičkoj Evropi vrlo je malo poznato, a o ilirskom gotovo ništa. Čak nije jasno što se pod ovim posljednjim ima razumjeti ako se nećemo ograničiti na najuže značenje u kojem bi to bio jezik osnovnoga stanovništva ilirske države koja je od duboke starine postojala na sjeverozapadnoj granici Makedonije.⁸ Gotovo sve što se pisalo o ilirskom jeziku na sjeverozapadnom Balkanu osniva se na metodi etimoloških kombinacija i nema zbog toga čvršće osnove.

Keltske jezike poznamo tek od srednjega vijeka i to sa britanskih otoka. Na jeziku kontinentalnih Gala sačuvalo se iz antike nekoliko natpisa koje do sada nije pošlo za rukom pouzdano interpretirati. Ipak nam je moguće po nekim karakterističnim osobinama prepoznati keltsku onomastiku. Na temelju nje se može utvrditi i prisutnost keltskoga jezika u nekom kraju. Zbog toga je, što se keltskih onomastičkih elemenata tiče, u predjelima između Raše i Zrmanje položaj potpuno jasan. Niti na obali niti na otocima nema karakteristične keltske onomastike. To vrijedi jednako za toponime i za antroponime.

U izvorima se keltski etnički elemenat spominje u vezi s Japodima. Po nekim bi vijestima taj narod sa sjeveroistočnoga Jadrana bio mješavina Kelta i Ilira.⁹ Japodi su još u rimsko doba živjeli u Lici i u dolini Une. Prema nekim vijestima oni su dopirali do mora i zauzimali baš onaj dio

Sl. 12. — Pogled na zapadnu stranu Gradine u D. Prizni, ostaci jednog značajnijeg ilirskog i rimskog naselja pod Velebitom.

obale koji nas ovdje zanima. Zapadno od Raše počimao je teritorij Histra, a istočno od Zrmanje pa sve do Krke živjeli su Liburni. Vijesti o japodskom obalnom pojasu sačuvao nam je Strabon¹⁰ a Plinije kaže da neki pisci navode Rašu kao granicu između Histra i Liburna, a drugi da među njih smještaju japodsku obalu.¹¹

Da su Japodi doista dopirali do mora potvrđuje činjenica što su u prehistorijsko doba naselili južnu i srednju Italiju. Proturječni izvorni podaci obično se usklađuju pretpostavkom da su Liburni prije rimskoga osvajanja potisli Japode s mora. U kraju između Raše i Zrmanje moramo dakle računati s prisutnošću Japoda i Liburna.

Usprkos vijestima o keltskoj komponenti Japoda na njihovu području nema znatnijih tragova keltske onomastike. Među toponimima uopće joj nema tragova, a u antroponimiji su malobrojni i ne opravdavaju pretpostavku da su Japodi dijelom nosili keltska imena.¹²

Japodska osobna imena poznajemo najbolje s nalazišta natpisa u dolini Une kod Bihaća. Ona pripadaju istom onomastičkom tipu kao imena njihovih istočnih susjeda Delmata i Mezeja. Usprkos nekim svojim osebnim crtama japodska imena ulaze u istu skupinu kao i osobna imena većine plemena u središnjem dijelu provincije Dalmacije.¹³ U antroponimiji i toponomastici keltsko se stanovništvo javlja tek s onu stranu rijeke Kupe u kraju oko Krškoga i Zagreba. Kod Krškog pa sve do Ljubljane živjelo je pleme Latobika, a u zagrebački kraj smješta A. Mócsy Varcijane.¹⁴ Po svojoj antroponimiji ta su plemena nesumnjivo keltska, a susreću se kod njih i elementi keltske toponomastike. Na području koje nas ovdje zanima i u njegovu neposrednu zaleđu, u Lici i Gorskom Kotaru, nema razloga pretpostaviti da je bilo keltskoga etničkog i jezičnog elementa. Ako su keltske skupine ovamo kada i prodrle, nisu ostavile vidljivoga traga.

Mnogo je teže odgovoriti na pitanje o tom da li je onomastika na primorju od Raše do Zrmanje ilirska. Postupkom eliminacije lako je doći do zaključka o njezinu ilirskom karakteru. Ta imena nisu grčka, nisu latinska ni keltska pa ih zato često smatraju kao ilirska. Lako je uvidjeti da je ilirski jezik ovako definiran posve negativan pojam i da će od njega tako biti slabe koristi za ispravno prikazivanje stvarnih jezičnih i etničkih odnosa na sjeverozapadnom Balkanu u antičko doba. U novije je vrijeme zato bilo dosta pokušaja da se pozitivno odredi barem ilirska antroponimija. Pokazalo se da provincija Dalmacija po svojim osobnim imenima nije jedinstveno područje. Rimska Dalmacija i Panonija raspadaju se u više područja od kojih svako ima svoj tip antroponimije.¹⁵

8) F. Papazoglu, *Les origines et la destinée de l'état illyrien: Illyrii proprie dicti*, *Historia* 14/1965, 143—179.

9) Strabon 4, 6, 10 i 7, 5, 2.

10) 7, 5, 4.

11) 3, 129. Sam Plinije pak 3, 139 kaže: *Arsiae gens Liburnorum iungitur*.

12) R. Katičić, *Zur Frage der keltischen und pannonischen Namensgebiete im römischen Dalmatien*, *Godišnjak III*, Centar za balkanološka ispitivanja 1, Sarajevo 1965, str. 55—63.

13) R. Katičić, *Das mitteldalmatische Namensgebiet*, *Živa Antika* 12/1963, 255—292.

14) A. Mócsy, *Die Bevölkerung von Pannonien bis zu den Markomannenkriegen*, Budapest 1959, 22 i d.

15) R. Katičić, *Suvremena istraživanja o jeziku starosjedilaca ilirskih provincija*, Simpozijum o teritorijalnom i hronološkom razgraničenju Ilira u praistorij-

Na iskonskom području Liburna između Zrmanje i Krke dala se nedvojbeno utvrditi antroponimija koja se bitno razlikuje od antroponimije Delmata onkraj Krke i njihovih sjevernih susjeda: Japoda, Mezeja, Ditiona i Desitijata. Isti taj liburnski tip antroponimije dobro je dokumentiran na Rabu, Krku i Cresu i u istarskim gradovima istočno od Raše: Labinu i Plominu. Ti krajevi zajedno s prvobitnom zemljom Liburna čine jedno imensko područje.¹⁶

S primorja ispod Velebita nisu sačuvana domaća osobna imena pa se ne zna da li su ona pripadala tipu poznatom iz japodskog zaleđa ili pak onome s otoka. Budući da je liburnska onomastika potvrđena sve do Raše, možda je vjerojatnije da je ona prevladala i u drugim obalnim naseljima kao što je bio Senj.

Liburnska je onomastika vrlo različita od one u srednjoj Dalmaciji, a ova se opet znatno razlikuje od one na području ilirske države za koje je ilirsko ime etnički vezano.¹⁷ Kasnije se u rimskoj administraciji po Ilirima na granici Makedonije prozvao čitav sjeverozapadni Balkan pa se to ime onda prenosilo na sve narode koji su živjeli u ilirskim provincijama. U takvim je uvjetima teško liburnsku onomastiku svrstati u ilirsku. To ime sigurno pripada jugoistočnom imenskom području, a zbog nekih veza te onomastike s inače izrazito različitom onomastikom srednje Dalmacije i jugoistočne Panonije može se ilirsko ime protegnuti i na njih ako se pri tom ne zaboravi da su to dvije različite antroponimije. No s liburnskom ne postoje takve veze. Ona je naprotiv usko povezana s domaćom antroponimijom antičke Istre, Venetije i Iga kod Ljubljane. Svi ti krajevi tvore jedno veliko i pojedinim područjima nadređeno sjevernojadransko imensko područje. Vjerojatno je da su se na njemu govorili dijalekti usko srodni venetskom jeziku kakav je poznat s natpisa nađenih kod gradova Lagole, Padove i Este.¹⁸

Na obali pod Velebitom i u senjskoj okolini položaj je nejasan zbog nedostatka izvora. Vjerojatno su tu dolazili u dodir jezik Liburna i jezik Japoda. To su, koliko možemo zaključivati po onomastici, bili vrlo različiti jezici. Prvi je pripadao među venetske dijalekte. Drugi možemo zvati ilirskim, ali pri tom valja držati na pameti da ne znamo koliko je taj jezik bio srodan jeziku pravih Ilira na jugoistoku. Vrlo je vjerojatno da je bio sasvim blizak dijalektima Delmata i Panonaca. Oba su ta jezika bila indoevropska. Da li je u primorju između Rječine i Zrmanje prevladavao jezik Liburna ili Japoda, može se danas samo nagađati. Pri tome vjerojatno treba razlikovati uža područja i pojedina razdoblja.

Pitanje kojim se domaćim jezikom govorilo u antičkom Senju, a ono čitaoce Senjskoga zbornika vjerojatno najviše zanima, mora dakle ostati bez odgovora. Izvorni podaci kojima raspoložemo i metodički postupci koje smo do sada razradili ne dopuštaju da se na nj dade bilo kakav obrazložen

ska doba, Posebna izdanja Naučnoga društva SR B i H IV, Centar za balkanološka ispitivanja 1, Sarajevo 1964, 9—58.

16) D. Rendić-Miočević, Onomastičke studije sa teritorije Liburna i R. Katičić, *Suvremena istraživanja* 24—25.

17) R. Katičić, Die illyrischen Personennamen in ihrem südöstlichen Verbreitungsgebiet, *Živa Antika* 12/1962, 95—120.

18) J. Untermann, Die venetischen Personennamen I—II, Wiesbaden 1961, 179 i d; Katičić, *Suvremena istraživanja* 25 i 29.

odgovor. No ipak je bilo vrijedno da se pitanja s tim u vezi potanje razmotre. To će pomoći da se kritički prosudi sve ono što se o tom i sličnim predmetima pisalo i što će se o njima u buduće pisati. A osim toga se uza svu nepotpunost i slabu izdašnost pouzdanih odgovora koji su danas mogući ipak na temelju pozitivno provjerenih podataka može stvoriti neka slika o jezicima i narodima koji su se u starini susretali na primorju između Raše i Zrmanje pa i u senjskom kraju.

Zusammenfassung
DIE ÄLTESTEN SPRACHEN UND VÖLKERSCHAFTEN IM KUSTENLAND
VON SENJ
von RADOSLAV KATIČIĆ

Die ältesten Sprachen und Völkerschaften im Küstenland von Senj
Bei der Erforschung der ältesten Geschichte des Küstenlandes von Senj und der ihm vorgelagerten Inseln ist die Frage nach der ethnischen und sprachlichen Zugehörigkeit der Bevölkerung dieses Gebietes besonders wichtig. Die Historiker und Archäologen berufen sich oft und gern auf die Ergebnisse sprachlicher Forschung und zahlreiche Interessenten ohne eigentliche fachliche Ausbildung möchten gerne über die sprachlichen Verhältnisse dieses Gebietes etwas erfahren. Es ist deshalb nützlich hier in Kürze zusammenzustellen, was man heute an Hand der Quellen mit einiger Sicherheit darüber wissen kann.

Die Quellenangaben über die Sprache, die vor der römischen Eroberung im Küstenland unter dem Velebitgebirge und nördlich davon an den Ufern des Sinus Flanaticus gesprochen wurde, sind ganz besonders spärlich. Auf den lateinischen Inschriften dieser Gegend sind einige einheimische Personennamen erhalten. So haben wir Belege aus Albona und Flanona und von den Inseln Crepsa, Curicta und Arba.

Auch die Ortsnamen sind eine wichtige Quelle für die Erforschung der ältesten Sprachschichten dieser Gegend. An der Küste sind uns die Namen folgender Städte bekannt: *Albona, Flanona, Tarsatica, Senia, Lopsica, Ortopla, Vegium, Argyrum*. Die Namen der vorgelagerten Inseln sind: *Absyrtides, Crexi* oder *Crepsa, Curicta, Arba, Cissa, Portunata*. Aus der nördlichen Adria sind noch die Inseln *Elektrides, Mentorides* und *Keladussai* bekannt. Diese letzteren Namen stammen aus älteren geographischen Werken und können nicht identifiziert werden. Auf den Inseln erwähnen unsere Quellen die Städte *Apsorros, Curicum* und *Furfinium*. Ausserdem kennen wir die Flussnamen: *Arsia, Tedanius* und *Telavius*, sowie die Namen der Völkerschaften: *Liburni, Iapodes, Mentores, Syopioi, Hythmitai*.

Auf Grund der erhaltenen alten Ortsnamen ist es schwer zu stichhaltigen Schlüssen über die sprachliche Vergangenheit und Zugehörigkeit dieser Gegend im frühen Altertum zu gelangen. Der Wert einzelner etymologischer Kombinations-Anklänge auch zufällig sein können. Die belegten Namen sind zu wenig zahlreich um auf Grund ihrer regelmässigen Lautentsprechungen mit anderen indogermanischen Sprachen aufstellen zu können. So denkt man gern an eine etymologische Verbindung des Namens der Stadt *Senia* mit dem lateinischen *senex* usw. Danach würde dieser Name »die Alte Stadt« bedeuten. Es ist aber leicht einzusehen, dass die Übereinstimmung dreier Buchstaben ein allzu gebrechliches Fundament für eine so kühne Gleichung abgibt. Man weiss ja schliesslich nicht, aus welcher Sprache *Senia* stammt und kann also über Lautentsprechungen gar nicht schlüssig urteilen.

Es ist augenscheinlich, dass der Wert solcher etymologischer Kombinationen für die Aufhellung alter sprachlicher Verhältnisse stark überschätzt worden ist. Die Erforschung der Toponomastik wird erst fruchtbar, wenn die Sprachen, aus denen die Ortsnamen stammen, bekannt sind. In unserem Falle ist das aber nicht so. Die Unzulänglichkeiten der etymologischen Methode wurden selbst von den verdienstvollsten Forschern nicht voll erkannt. Die interessierten aber sprachwissenschaftlich nicht ausgebildeten Leser müssen deshalb besonders eindringlich darauf aufmerksam gemacht werden, da sie sich, vom Beispiel grosser Autoritäten aufgemuntert, gern solchen Spekulationen hingeben.

Unter den oben aufgezählten Ortsnamen können einige leicht als griechisch erkannt werden. Es sind dies *Argyrunum*, *Elektrides*, *Keladussai*, *Syopioi*. Zu ihnen ist auch *Absyrtides* zu rechnen, da es aus einem Personennamen der griechischen Mythologie abgeleitet ist. Auch *Mentores* und *Mentorides* sind griechisch.

Diese griechischen Namen stammen aus der älteren geographischen Literatur und zeugen von den ältesten Beziehungen der Griechen mit der nördlichen Adria. Diese ältesten Beziehungen haben auch in der Mythologie gut erkennbare Spuren hinterlassen. Es genügt an die Sage von der Rückkehr der Argonauten und an die von Antenors Irrfahrten zu erinnern.

Nur *Argyrunum* ist in den älteren Quellen nicht belegt. Die Stadt liegt an der Küste, abseits der grossen Verkehrswege, aber die archäologischen Funde zeigen, dass der griechische Handel schon früh bis zu den kleinen Häfen unter dem Velebitgebirge vorgedrungen war. Diese griechischen Namen können natürlich auch Verballhornungen einheimischer Ortsnamen sein.

Nachdem die griechischen Namen ausgeschieden sind, bleiben nicht wenige, die als einheimisch angesehen werden können. Das bedeutet aber natürlich nicht, dass sie als Wörter alle der gleichen Sprache angehören. Gern werden diese Namen als keltisch oder illyrisch in Anspruch genommen, wobei nicht immer nach Gebühr beachtet wird, dass das zwei unbekannte Sprachen sind.

Das keltische Ethnikum wird in den Quellen im Zusammenhang mit den Japoden erwähnt. Strabo sagt, sie seien ein kelto-illyrisches Mischvolk. Noch in römischer Zeit lebten sie im Tal der Una und in der Lika. Nach einigen Nachrichten erreichte ihr Stammesgebiet auch die Meeresküste, und zwar gerade an dem Abschnitt, der uns hier besonders beschäftigt. Der Umstand, dass die Japoden in der Vorzeit auch Süd — und Mittelitalien besiedelt haben, zeugt davon, dass sie in ältester Zeit am Ufer der Adria sassen. Die keltische Komponente der Iapoden hat in ihrer Namengebung keine sicher erkennbaren Spuren hinterlassen. Die Namengebung der Iapoden, soweit wir sie kennen, ist vom gleichen Typus, wie die der Dalmaten und Mezäer, ihrer östlichen Nachbarn.

Es ist viel schwieriger auf die Frage zu antworten, ob die Namengebung unseres Gebietes illyrisch ist. Es ist zwar leicht dies zu behaupten, wenn man nach dem Prinzip der Elimination vorgeht und alles was in den illyrischen Provinzen weder griechisch noch lateinisch oder keltisch ist einfach als illyrisch bezeichnet. So wird aber das illyrische Element rein negativ bestimmt und kann uns wenig helfen, die sprachlichen und ethnischen Verhältnisse dieser Gegenden zu klären. In neuerer Zeit hat man immer wieder versucht wenigstens die illyrische Antroponymie positiv zu bestimmen. Es hat sich dabei gezeigt, dass die römischen Provinzen Pannonien und Dalmatien in mehrere Namegebiete zerfallen, deren jedes einen eigenen Typ der Personennamengebung aufweist.

Auf dem eigentlichen Gebiet der Liburner in Hinterland von Iader konnte ein Personennamengebungstyp festgestellt werden, der sich wesentlich von dem der Iapoden, Mezäer, Ditionen und Däsitiaten unterscheidet. Der gleiche Typus ist auf den Inseln Arba, Curicta und Crepsa, sowie in den Städten Albona und Flanona belegt. Alle diese Lokalitäten bilden zusammen mit dem ursprünglichen Gebiet der Liburner ein weitgehend einheitliches Namegebiet.

Aus dem Küstenland unter dem Velebitgebirge sind keine einheimische Personennamen belegt und so können wir nicht wissen, ob sie zum Typus des iapodischen Hinterlandes oder zu dem der vorgelagerten Inseln gehören. Es ist wahrscheinlich, dass die Küste zum maritimen Namegebiet gehörte, so wie im Westen bei Albona und Flanona. Wir können das aber nicht mit einiger Bestimmtheit behaupten.

Die Lage in der Umgebung von Senj bleibt also unklar. Es zeigt sich jedoch, wie wenig sinnvoll es ist, diese einheimische Namengebung einfach als illyrisch zu bezeichnen und zu glauben, die Frage nach ihrer Herkunft damit beantwortet zu haben.

Über die Sprache, die in vorrömischer Zeit in der Senjer Gegend gesprochen wurde, kann beim heutigen Stand unseres Wissens nichts Begründetes gesagt werden. So ärgerlich dies für die Interessierten sein mag, können wir nicht mehr sagen, als dass sich im hier untersuchten Gebiet die Sprache der Liburner und die der Iapoden begegneten. Soweit man nach der Personennamengebung schliessen kann, waren das nämlich zwei verschiedene Sprachen. Ihre Verbreitung in einzelnen Teilen des hier betrachteten Küstenlandes wird zu verschiedenen Zeiten verschieden gewesen sein.